

Állhatatosan megmaradni

Amikor egy szerzetes véglegesen elköteleződik a monostorban, Szent Benedek Regulája szerint „állhatatosságot, a szerzetesi erkölcsök gyakorlását és engedelmességet” (RB 58,17) ígér. A három közül első helyen áll az állhatatosság, amelyet latinul *stabilitas*nek nevezünk, s ez első megközelítésben nem jelent mást, mint állandó, hűséges kitartást az adott helyen és az adott közösségekben. Megítélésem szerint az a tapasztalat, ami a *stabilitas* szerzetesi hagyományában megfogalmazódik, messze túlnyúlik a szerzetesség sajátos világán, és egy sokkal általánosabb keresztény tapasztalattá válhat.

Egy apoftegma – a régi szerzetesatyák tömör bölcsessége – arra tanít, mit tegyünk, amikor legszívesebben menekülnénk, amikor nehéz helyben maradni. A kísértés egyaránt jelentkezhet imádság vagy munka közben, és persze a közösségi élet nehézségei között is. Így szól Pafnutiusz apát a helyét elhagyó szerzeteshez: „Fordulj vissza és maradj a celládban. Minden reggel, minden este és minden éjszaka végezd el imádságodat. Ha éhes vagy, egyél, ha szomjas vagy, igyál, ha álmos vagy, aludj. De maradj a celládban és ne hagyatkozz gondolataidra.” Ő tovább kérdezősködött és János apáttól ezt a választ kapta: „Még a háromszori imádságot is elhagyhatod.

Inkább egyszer se imádkozz, csak a celládban tarts ki!” Másutt még erőteljesebb kifejeződését találjuk ennek: „Maradj a celládban és a cella mindenre megtanít.”¹ Mindezek arra hívják fel figyelmünket, hogy végső soron a szívünkben kell küzdenünk; nem a külső körülmények változtatása révén jutunk el végső célunkhoz, hanem a belső munka, a szív harca révén.

Sokszor szeretnénk megváltoztatni a körülményeket, az embereket, de ezek felett nincs hatalmunk. Egy dolog áll hatalmunkban: saját hozzáállásunkat, viszonyunkat megváltoztatni. (Aztán ajándékképpen éppen ebből születhet meg az a tér és szabadság, amelyben még a környezetünkre is jobb hatással lehetünk.) Mert legtöbbször nézeteinktől szenvedünk; attól, ahogy helyzetünkhöz, a körülményekhez, a társainkhoz viszonyulunk. A dolgok helyes személete, a helyes hozzáállás, a szívünk beállítódása képes mindent más összefüggésbe helyezni. Sokszor a világ végéig is elfuthatunk, és nem találunk békére, ha önmagunkkal nem jutunk dűlőre. Ez elől a munka elől nem enged elmenekülni a cellában való állhatatos megmaradás. A helyben maradás valami nagyon lényegessel szembesít, s belső növekedésünk műhelyévé válhat a közösség zártsága. Ahogy Benedek Regulája egy másik helyén tanítja: „Az a műhely pedig, ahol mindezt szorgosan gyakorolhatjuk, a monostor zártsága és az állhatatos megmaradás a közösségben.” (RB 4,78)

Nem könnyű feladat ez. Alkalmanként értelmetlennek tűnik, terméketlennek érezzük életünket, kilátástalannak helyzetünket. Egy másik apoftegma éppen a kilátástalanság e mindannyiunk számára ismerős helyzetét írja le: Egy mester azzal bízza meg tanítványát, hogy szitával menjen le a tóhoz, merítsen és hozzon vizet. A tanítvány értelmetlennek tartja ugyan, hogy lukas szitával próbáljon vizet hozni, de engedelmes újoncnak szeretne látszani, hát megteszi. Természetesen mire felér a tótól, a szitában már egy csepp víz sincs. Ezt még háromszor megismételteti a mester, majd a végén a szitára mutat: „Látod! Milyen tiszta lett a szita!” A szempontváltás, a helyzet átkeretezése tudja új fényben megvilágítani helyzetünket, kapcsola-

1 André Louf: *Bennünk a Lélek imádkozik*, Bencés Kiadó, Pannonhalma, 1994, 77–78.

tainkat, szolgálatunkat, hogy amikor értelmetlennek látszik, ne továbballjunk, hanem hittel és bizalommal forduljunk Istenhez. Ő adjon értelmet ott is, ahol én még nem tudom felfedezni. Szent Pál is erre biztat, amikor így ír: „Tudjuk, hogy az Istent szeretőknek minden javukra szolgál.” (Róm 8,28) Ez alapján csak egyetlen feltétel van: az Isten szeretete. Ennek alapja pedig az élő, rendszeres, elevenítő istenkapcsolat. S a vele való kapcsolatunk attól lesz bensőséges, ha nemcsak kérünk és hálát adunk, hanem imabeszélgetésben meg tudjuk osztani vele gondjainkat és örömeinket, s gondolatainkon túl érzéseinkről is tudunk beszélni neki. Bizalmunk háttérében ilyenkor az az evangéliumból merített hit áll, hogy Ő is együttérzéssel, figyelemmel tekint ránk.

Mindez persze nem azt jelenti, hogy a szerzetes soha nem hagyja el a monostort. Nem mindegy azonban, miként teszi ezt. Sőt, a Regula egy egész fejezetet (67.) szentel az útra küldött testvéreknek. De már a cím is jól mutatja: a testvér nem útra *kelt*, hanem útra *küldetett*. A nagy különbség abban van, hogy nem saját vágya alapján kel útra, hanem előljárójával megbeszélte, vele egyetértésben vállalt küldetésnek tesz eleget. Ez a helyzet mindenképpen megkülönböztetést rejt, hiszen a monostort elhagyó aláveti magát annak, hogy egy külső szem is rátekinthet, s valójában küldetésnek tesz eleget, nem pedig saját üzőttsége hajtja. Vagyis érdemes megvizsgálni, valójában mi motivál: nekem van szükségem a távozásra, s a másikat csak felhasználok, vagy a másiknak van szüksége a segítségemre, és szabadon adom oda magam. Jó példa ez arra is, hogy mennyire a belső motiváción múlik minden. Ha értékesnek érzem magam, ha szabad vagyok, nem fogom a másikat eszközül felhasználni saját igényeim igazolására, s képes leszek egészen rá figyelni, sőt azt is megérezem, ha neki éppen arra van szüksége, hogy visszahúzódjak és teret adjak számára.

Saját értékességem leginkább Isten ingyenes szeretetének tapasztalatában élhetem át. Ezért is annyira fontos, hogy mind a hívő keresztény, mind a szerzetes helyes istenképpel rendelkezzen, hogy éltető, elevenítő legyen a viszonyunk.

Európai kultúránkban ma már nagyon általánosnak és evidensnek tűnik az a felfogás, hogy pihenni, kikapcsolódni csak máshol lehet. Nélkülözhetetlennek érezzük, hogy egy időre feladatainktól távolságot véve egészen kikapcsolódjunk. S ilyenkor hányszor átéljük az új találkozások megújító erejét, és mennyire felüdítő egy időre magunk mögött hagyni a felelősség gondját! Vajon mindez szemben áll a fentebb elmondottakkal? Vajon ha engedünk a vakáció vágyának, akkor a kísértésnek engedünk? Mi alapján leszünk képesek a helyes megkülönböztetésre, hogy ne essünk abba a hibába, amibe a *girovaqus*nak nevezett vándorszerzetesek, akikről Benedeknek lesújtó véleménye van, mert „soha meg nem állapodnak, saját akaratuknak és a torkosság ingereinek szolgálnak” (RB 1,11)?

E fölött való töprengésünkben nem szabad megfeledkeznünk az evangéliumi beszámolóról. Amikor az apostolok elfáradtak, Jézus mondja ezt nekik: „Jöjjetek félre egy magányos helyre, és pihenjétek ki magatokat egy kicsit. Olyan sokan jöttek-mentek ugyanis, hogy enni sem maradt idejük.” (Mk 6,31) Igenis van helye a pihenésnek, a szolgálatból való kilépésnek, de fontos, hogy mindez Jézussal együtt történjék. Benedek megkülönböztetése a zsolttárosra utal: „Tárd föl utadat az Úr előtt, és bízzál benne.” (Zsolt 36, 5, RB 7,45) Vagyis, ha mindez az apát és lelki atya jóváhagyásával történik, már nem útra *kelésről* lesz szó, hanem útra *bocsátásról*, amelynek háttérében ott van az előljáró bátorítása és biztatása. S így már mindez nem az önakarat lépése, hiszen épp ezzel az eljárással a távollévő nem is szakad ki a közösség vérkeringéséből, mert megmarad az imádság közösségében az otthon maradottakkal. Velük egyetértésben van ugyanis távol, ugyanakkor pedig a közösség – ahogy ezt mi is tesszük Pannonhalmán – nap mint nap megemlékezik imádságában a távollevőkről.

A *stabilitas* otthonossá tételének szándéka ismerhető fel Benedek azon intézkedésében, hogy „a monostort, ha lehetséges, úgy kell építeni, hogy minden szükséges dolog, mint a víz, malom, kert és különféle műhelyek a monostoron belül legyenek” (RB 66,6). Vagyis a szükséges dolgok rendelkezésre bocsátásával valamiféle kiegyensúlyozott és rendezett életben szeretne otthont adni szerzeteseinek.

A *stabilitas* tehát nem egy ínséges világba kíván bezárni, hiszen minden szükségest megad a monostorban élőknek, s célja sem valami aszkézis, hanem a védettség és a közösség biztonsága, „hogya szerzeteseknek ne kelljen kint csatangolniuk, ami lelküknek éppen nem válik üdvére” (RB 66,7). Inkább azt mondhatnánk, hogy kétszeres gondoskodás van e mögött. Egyrészt minden meglegyen ebben az életterben, másrészt hogy megóvja a szerzetest a veszélyektől, mert ismeri az ember gyöngeségét, határait. Végső célja pedig, hogy Istennel való közösségre vezesse a rábízottakat.

Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról sem, hogy *önként és szabadon vállalt stabilitasról* van szó, hiszen mindenki maga dönti el, képes-e az engedelmességnek ezt az útját járni. A Regula pedig a magát elkötelezőnek ezt mondja: „De tudja meg, hogy a Regula törvényként írja elő, hogy attól a naptól kezdve nem szabad kilépnie a monostorból, sem nyakát kivonnia a Regula igája alól, hiszen olyan hosszas megfontolás után szabadságában állott ezt elvetnie vagy elfogadnia.” (RB 58,15–16) A szerzetes azért vállalja mindezt, mert felismerte az ebben rejlő értéket és ezen az úton szeretne Isten akarata szerint, azaz Isten örömeire élni. (A bibliai héber nyelv „öröm”-nek mondja azt, amit a Vulgata „akarat”-tal ad vissza.²)

A szerzetes Krisztus engedelmisségének és ráhagyatkozásának útját szeretné megtanulni, hiszen hivatásának hátterében a követés és tanítvánnyá levés vágya áll. Benedek pedig rögtön a Regula elején így fogalmaz: „Így az ő vezetése alól magunkat soha ki nem vonva, mindhalálig állhatatosan megmaradunk tanítása mellett a monostorban, és béketűrésünkkel részt veszünk Krisztus szenvedéseiben, hogy aztán országának is méltó részesei lehessünk.” (RB Prol 50) Ám hogy mindez ne váljék elviselhetetlen teherre, még hozzátesz valamit: „Ha a szerzeteséletben és a hitben előrehaladunk, akkor majd szárnyaló szívvel és a szeretet elmondhatatlan édességével sietünk előre az Isten parancsainak útján.” (RB Prol 49)

Binzberger Ákos

2 I. m. 29.